

OBSAH

Do piateho ročníka — — — — —	3
Štúdie	
Miroslav Kropilák, Vojenské operácie v slovenskom národnom povstaní. Bojové akcie I. čs. armády — — — — —	7
Ján Kühndel, Svetový význam slovenskej medi za Fuggerovcov — — —	40
Jozef Kudláček, P. J. Šafárik a jeho koncepcia pôvodu Slovanov — — —	59
Rozhľady	
Erik Molnár, Historická koncepcia francúzskeho osvietenstva — — —	82
Jozef Hrozienčik, K päťročnému plánu Historického ústavu akadémie vied SSSR — — — — —	101
Kritika — Glosy — Bibliografia	
Eduard Urx, Za pravdu a mier (M. Kropilák) — — — — —	109
Július Mésároš, K problematike prežitkov feudalizmu na Slovensku v druhej polovici 19. stor. (K. Golán) — — — — —	112
Karol Golán, Ľudovít Štúr 1856—1956, Vladimír Matula, Ľudovít Štúr (1815— 1856) (J. Mésároš) — — — — —	116
Lukács Lajos, Magyar függetlenségi és alkotmányos mozgalmak 1849—1867 (Fr. Bokes) — — — — —	118
Witold Kula, Kształtowanie się kapitalizmu w Polsce (A. Špiesz) — — —	120
Banská Bystrica. Sborník prác k 700. výročiu založenia mesta (J. Gindl) — — —	123
K novým názorom na stredovekú nemeckú kolonizáciu (M. Rejnuš) — — —	130
I. F. Jevsejev, Z dejín Zakarpatské Ukrajiny (P. Hapák) — — — — —	133
Drevnaja Grecija (J. Kuruc) — — — — —	137
Jürgen Kuczynski, Štúdie k dejinám svetového hospodárstva (L. Lipták) — — —	141
Henrik Batowski, Mickiewicz jako badacz Ślowiańszczyzny, Przyjaciele Ślo- wanie (V. Matula) — — — — —	141
Nitra II, 1844 (J. Ambruš) — — — — —	143
Juraj Paška, L. V. Rizner (Fr. Bokes) — — — — —	143
Imrich Kotvan, Katalóg prvotlače vedeckej knižnice mesta Bratislavy (Fr. Bokes) — — — — —	144
Slovenský národopis ročník IV, č. 1—6, 1956 (Fr. Bokes) — — — — —	144
Historické štúdie II, 1956 (V. Sedlák) — — — — —	145
Slovenská literatúra II, 1955 (Fr. Bokes) — — — — —	146
Archivní časopis 1956, č. 1—3 (Fr. Sedlák) — — — — —	147
Sborník archivních prací V, č. 1—2, 1955 (J. Watzka) — — — — —	149
Dějepis ve škole III, č. 1—6 (Fr. Bokes) — — — — —	152
Štúrovské dvojčíslo=Slovenskej reči XXI, č. 3—4 (Fr. Bokes) — — — — —	153
Historijski zbornik VIII, č. 1—4, 1955 (A. Kociská) — — — — —	154
Zprávy	
O práci štátneho archívu v Bytči (J. Kočiš) — — — — —	156
O činnosti vlastivedného krúžku v Trenčíne (Št. Pozdišovský) — — — — —	160
Kronika	
Univ. prof. dr. Daniel Rapant šesťdesiatročný — — — — —	162
Porada Spoločenskovednej sekcie SAV a Matice slovenskej o bibliografických prácach (J. Kuzmík) — — — — —	163
Výstavy k 35. výročiu založenia KSC v Banskobystrickom kraji (J. J. Tóth) — — —	164

335/02
7

HISTORICKÝ ČASOPIS

SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

ROČNÍK V

1957

T.č. 16. 1957

Vydáva

VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED V BRATISLAVE

Hlavný redaktor Ludovít Holotík
Výkonný redaktor Pavel Horváth

Redakčná rada: K. Golán, M. Gosiorovský, B. Graca, J. Hrozičnik, M. Kropilák,
Vl. Matula, J. Mésároš, J. Tibenský
Tajomníčka redakcie Alica Pavličková

Do piateho ročníka

Časopisy, ktoré sa zaoberali výhradne historickou problematikou, nemajú na Slovensku bohatú tradíciu. Slovenská historiografia nemala Századok ani Český časopis historický. Minulosť bola k slovenskej historickej vede nežičlivá. Je pravda, že nechýbalo úsilie vytvoriť vážny historický odborný časopis v Matici slovenskej a v Slovenskej akadémii vied a umení. Historický sborník MS (v rokoch 1943—1948) redigovaný prof. Rapantom a Historica Slovaca (v rokoch 1941—1949) za redakcie prof. Varsíka, odhliadnuc od ideového zamerania, položili určité základy slovenského historického časopisectva. V minulosti sa stavali do cesty pri vydávaní odborných vedeckých časopisov na Slovensku najrozličnejšie ťažkosti, ktoré spočívali predovšetkým v tom, že chýbal organizačný základ pre rozvoj vedy.

Historický časopis začal vychádzať roku 1953 v oveľa priaznivejších podmienkach. Ľudovodemokratické zriadenie odstránilo pomery, ktoré bránili v minulosti rozvoju vedy na Slovensku. Nezodpovedalo by skutočnosti, ak by sme tvrdili, že Historický časopis nemusel prekonávať rozličné ťažkosti. Minulosť zanechala pre dnešnú generáciu historikov skromné dedičstvo. Okrem toho vznikol Historický časopis ako orgán mladej slovenskej marxistickej historiografie, ktorá na jeho stránkach robila iba prvé kroky v záujme osvetlenia národných dejín z hľadiska marxizmu-leninizmu, pomocou ktorého jedine možno odhaliť zložitost a zákonitost dejinného vývoja. Je preto celkom samozrejmé, že štyri ročníky Historického časopisu sú poznamenané hľadaním nových ciest. Nad všetkými ich nedostatkami a ich prínosom v porovnaní s minulosťou bude sa potrebné ešte len hlbšie zamyslieť.

V porovnaní s predchádzajúcimi ročníkmi nastupuje Historický časopis do piateho ročníka s mnohými výhodami. Jedna z najdôležitejších spočíva v tom, že sa podstatne rozšírila organizačná základňa pre rozvoj historickej vedy na Slovensku. Za posledné roky vzrástol počet pracovníkov v Historickom ústave Slovenskej akadémie vied a v Ústave dejín KSS. Pokračuje sa v budovaní katedier dejín na univerzite a pedagogických fakultách. Značný počet mladých historikov dokončuje aspirantúru. Pri rozličných príležitostiach sa ukázalo, že aj v archívoch a múzeách rastie počet aktívnych historikov. To všetko umožňuje, aby His-

torický časopis sústavne rozširoval okruh svojich spolupracovníkov a zabezpečoval zvyšovanie jeho úrovne. Je jasné, že iba neustálym rozširovaním okruhu prispievateľov bude môcť Historický časopis sledovať určitý pevný program, zlepšovať redakčnú prácu a zaistiť pestrosť a romanitosť príspevkov.

Kvantitatívny vzrast slovenskej historiografie postupuje aj s výraznými kvantitatívnymi zmenami. Slovenská historiografia sa stáva vo svojej prevahе vedou marxistickou. Hlavné zásady marxistickej metódy skúmania a výkladu historických javov osvojili si a osvojujú nielen mladí historici, ktorých odchovala už socialistická škola, ale aj staršia generácia historikov. Hlboko sa zakoreňuje vedomie, že slovenská historická veda môže svoje poslanie v našom živote plniť iba vtedy, keď sa bude dôsledne opierať o marxisticko-leninskú metódu.

Pri tejto príležitosti treba povedať, že v prácach marxistických historikov vyskytoval sa v minulosti rad nedostatkov. Prejavovali sa nielen v neocenení rýdzo odbornej stránky historickej práce, ale aj v dogmatickom, netvorivom chápaní marxisticko-leninského učenia. V súvislosti s kritikou systému kultu osobnosti odhalili sa mnohé príčiny zjednodušovania marxizmu. Systém kultu osobnosti viedol k tomu, že vedeckí pracovníci sa neodvážili samostatne teoreticky myslieť, ale uspokojili sa citovaním autorít. Treba zdôrazniť, že marxistické poňatie sa nemôže prejavovať iba odvoľávaním sa na klasikov marxizmu, deklamovaním marxistických poučiek, ale má prenikať celú prácu, analýzu práve tak ako závery.

V boji proti dôsledkom systému kultu vo vede pôjde predovšetkým o odstránenie prvkov subjektivismu, idealizmu a metafyziky, ktoré sa dostali do historických prác. Je prirodzené, že najväčšie nedostatky sa vykytí pri spracovaní problémov najnovších dejín, ktoré mali živý význam pre prítomnosť. Bolo by však mylné domnievať sa, že ku komoleniu marxizmu dochádzalo len pri spracovaní najnovších dejín.

Vzhľadom na uvedené nedostatky považuje Historický časopis za jednu zo svojich najväčších úloh uplatňovať dôsledné materialistické a dialektické hľadisko a bojovať proti všetkým subjektivistickým, idealistickým tendenciám vo výklade dejín. Preto je nevyhnutné, aby sa oveľa viac ako doteraz venovala pozornosť teoretickým problémom historickej vedy a tak sa odstraňovala povrchná znalosť marxizmu, ktorá viedla k používaniu prázdnych fráz a floskúl. Zvýšiť teoretickú úroveň a odstrániť suchopárnu opisnosť možno však len rozvíjaním diskusií, povzbudzovaním samostatného myslenia.

Pokiaľ ide o tematickú líniu štúdií, Historický časopis sa bude usilovať najmä o to, aby sa z pozícií marxizmu-leninizmu objasnili tie etapy národného vývinu, tie udalosti a procesy, ktoré slovenský národ viedli po ceste národného a sociálneho pokroku k ľudovodemokratickému dnešku. Zvýšenú a sústavnú pozornosť bude venovať hospodárskym dejinám a dejinám triednych bojov, bez poznania ktorých nemožno dospieť k vedec-

kej koncepcii slovenských dejín, budovanej na marxisticko-leninskej metóde.

Zo zvláštností historického vývoja slovenského národa vyplýva nevyhnutnosť štúdia národnostnej otázky na Slovensku v minulosti. Na túto úlohu upozorňuje slovenských vedcov rezolúcia ÚV KSS z 13. júla 1956, ktorá zdôrazňuje potrebu rozpracovať vývoj národnostnej otázky a pokrokových tradícií slovenského národa. Objasnenie postavenia slovenského národa, národnostnej problematiky a zložitých národnostných bojov na Slovensku v jednotlivých etapách dejinného vývinu, najmä v posledných desaťročiach má zásadný vedecký i politický význam. Veľký význam má aj rozpracovanie pokrokových národných tradícií, ktoré sú zdrojom výchovy socialistického vlastenectva. Pri spracovaní slovenských pokrokových tradícií majú slovenskí historici možnosť oprieť sa o výsledky českej pokrokovej historiografie, predovšetkým o dielo Zdenka Nejedlého.

Konštatovalo sa už viac ráz, že na Slovensku stále vzrastá záujem o národné dejiny. Treba však povedať, že záujem našej verejnosti o dejiny vlastného národa marxistická historiografia dostatočne neuspokojuje. Niekoľko prác, zborníkov, štúdií a Dejiny Slovenka (tézy) mohli vyplniť iba najväčšiu medzeru v znalostiach národných dejín. V dôsledku tohto stavu sú úlohy a zodpovednosť Historického časopisu mimoriadne veľké. Historický časopis sa za takejto situácie nemôže stať kabinetným časopisom, nemôže si dovoliť luxus vedeckého *l'art pour l'artizmu*, ale musí byť práve tak ako celá slovenská historiografia čo najužšie spojený so životom, s ľuďmi, so socialistickou prevýchovou spoločnosťou.

Cieľom redakčnej rady je z Historického časopisu vybudovať orgán, ktorý by plne odzrkadľoval prácu slovenských historikov, podával výsledky najnovších výskumov na poli slovenských dejín, usmerňoval rast slovenskej historiografie, šíril v našej verejnosti znalosť minulosti národa, podporoval vlastivednú prácu, sprostredkoval a sledoval aj najvýznamnejšie výsledky marxistických vedcov v zahraničí. Tento cieľ možno však splniť iba uvedomelým úsilím celého kolektívu slovenských historikov.